

Рижкова С.

– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Донбаського державного педагогічного університету

УДК 378.016:81'243

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ЯК
ВАЖЛИВОГО КОМПОНЕНТА СТРУКТУРИ РОБОТИ З
ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИМИ ТЕКСТАМИ НА НЕМОВНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ**

У статті піднімається питання про важливість професійно-орієнтованого навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах. Автор підкреслює необхідність досягнення студентами такого рівня іншомовної професійно-орієнтованої компетенції, який дозволяє використовувати іноземну мову як засіб міжкультурного спілкування на рівні міжнародних стандартів. Особливу увагу автор приділяє типами та видами вправ, завдяки яким студент може отримати необхідні навички читання та перекладу при роботі з професійно-орієнтованими текстами. Для розвитку лексичного потенціалу, що є основною ланкою при перекладі, автор пропонує систему перед перекладацьких та перекладацьких вправ.

Ключові слова: професійно-орієнтований текст, читання, переклад, студенти немовних спеціальностей, система вправ.

Рижкова С.

– кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков Донбасского государственного педагогического университета

**ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ И ПЕРЕВОДА КАК
НЕОБХОДИМОГО КОМПОНЕНТА СТРУКТУРЫ РАБОТЫ С
ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННЫМИ ТЕКСТАМИ НА
НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЯХ**

В статье поднимается вопрос о важности профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в высших учебных заведениях. Автор подчеркивает необходимость достижения студентами такого уровня иноязычной профессионально-ориентированной компетенции, который позволяет использовать иностранный язык как средство межкультурного общения на уровне международных стандартов. Особое внимание автор уделяет типам и видам упражнений, благодаря которым студент может получить необходимые навыки чтения и перевода при работе с профессионально-ориентированными текстами. Для развития лексического потенциала, что является основным звеном при переводе, автор

предлагает систему предпереводческих и переводческих упражнений.

Ключевые слова: профессионально-ориентированный текст, чтение, перевод, студенты неязыковых специальностей, система упражнений.

Ryzhkova S.

– Candidate of Science (Theory of Education), Associate Professor, Foreign Languages Department, Donbas State Teachers' Training University

THE FORMATION OF READING AND TRANSLATION SKILLS AS THE MAIN STRUCTURAL COMPONENT OF THE WORK WITH PROFESSIONAL-ORIENTED TEXTS AT NON-LINGUISTIC SPECIALTIES

The burning problem of the article is the importance of professional-oriented foreign language training at higher educational institutions. The author stresses that the students should achieve professional-oriented competence which can allow them to use the foreign language as a means of international communication on the level of international standards. Peculiar attention is paid to different types of exercises which can help students to acquire the reading and translation skills which are necessary while working with professional-oriented texts.

Key words: professionally-oriented text, reading, translation, non-linguistic students, system of exercises.

Постановка проблеми. Державний освітній стандарт вищої професійної освіти вимагає врахування професійної специфіки під час вивчення іноземної мови, його спрямованість на реалізацію завдань майбутньої професійної діяльності випускників. Основною метою освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців. Це передбачає знання теоретичних основ спілкування, уміння підтримувати контакти з людьми, мовну грамотність і прагнення до комунікативної діяльності.

На сьогодні професійно-орієнтоване навчання іноземної мови визнається пріоритетним напрямком в оновленні освіти. Практичною метою навчання іноземної мови стало досягнення випускниками немовних спеціальностей такого рівня іншомовної професійно-орієнтованої компетенції, яка дозволяє використовувати іноземну мову як засіб міжкультурного спілкування на рівні міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень. У системі вищої професійної освіти іноземна мова як навчальний предмет розкривається з різних позицій: з позиції навчання іноземної мови у вищій школі як засобу спілкування (І. Л. Бім, І. А. Зимова), проблеми формування

професійної спрямованості (М. А. Давидова, Р. П. Мільруд), комунікативний підхід у навчанні іноземної мови (І. Л. Бім, Є. І. Пасова, Г. В. Рогова).

Метою статті є :

- розкрити пріоритетність професійного володіння іноземною мовою для студентів немовних спеціальностей;
- представити систему вправ для розвитку навичок читання та перекладу професійно-орієнтованих текстів для студентів немовних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Порівнюючи іноземну мову як предмет із теоретичними і прикладними дисциплінами, можна дійти такого висновку: іноземна мова вимагає такого ж обсягу навичок і вмінь, як і практичні дисципліни та більшого обсягу знань, ніж теоретичні науки.

Професійно-орієнтоване навчання іноземної мови на немовних спеціальностях вимагає нового підходу до змісту. Воно повинно орієнтуватися на останні досягнення в різних сферах людської діяльності, надаючи студентам можливості для професійного зростання.

Зазначимо, що вимоги до професійно-практичного володіння іноземною мовою, які висуваються випускникам немовних спеціальностей, набувають актуальності для розробки ефективних методик навчання. Оскільки практика показує, що фактичний рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних спеціальностей не відповідає потребам сучасного суспільства й ринку праці.

Збільшується потік інформації, що надходить через ЗМІ та Інтернет, і це ставить майбутніх фахівців перед необхідністю швидко переглядати значну кількість інформації з метою пошуку, використання необхідної інформації для розв'язання своїх професійних завдань. На сьогодні фахівці в галузі техніки і технології, що мають у своєму розпорядженні сучасні засоби комунікації, є однією з найчисленніших груп, що зацікавлена у володінні іноземною мовою. Спілкуючись за допомогою письмового тексту на професійному рівні, вони досить часто стикаються з необхідністю читання та перекладу великої кількості іншомовної технічної документації для отримання інформації. Для цього у студентів немовних спеціальностей необхідно розвивати вміння професійно-орієнтованого читання та перекладу.

Проблеми, пов'язані з навчанням професійно-орієнтованого читання, досліджено у працях С. А. Жукова, Т. Г. Клепікова, Т. С. Серова та інших. Адже питання навчання професійно-орієнтованого читання вимагає додаткових досліджень. Попри те, що збільшується кількість праць, у яких досліджено роль

інформаційних технологій в освіті, питання ефективного використання їх у навчанні професійно-орієнтованого читання студентів немовних спеціальностей залишається недостатньо дослідженим.

Серед засобів інформаційних технологій, що використовуються для навчання іноземної мови, особливе місце посідає комп'ютер. Його застосування підвищує ефективність процесу навчання, творчу активність студентів, надає можливість актуалізованого навчання іноземної мови в цілому, і професійно-орієнтованого читання зокрема. Професійно-орієнтоване читання є складовим компонентом комунікативної діяльності й особливою формою взаємодії людей у процесі професійної діяльності.

Для багатьох випускників немовних спеціальностей читання стає практично єдиним необхідним видом діяльності для їхньої професії. Проте Програма навчання іноземним мовам ставить більш широкі цілі навчання, тому читання може бути використано як засіб навчання усним формам спілкування. Використання читання як засобу навчання усному спілкуванню потрібно для оволодіння нормативними навичками вимови, автоматизації навичок читання мовчки, розвитку лексичних та граматичних навичок. Зазначені цілі покликані сформувати мовну компетенцію студентів, без якої неможливо усне спілкування. Спираючись на друкований текст, студентам пропонується виконати численні мовні вправи, розраховані на введення лексичних та граматичних структурних одиниць. Серед них: а) імітативні вправи, мета яких відтворення мовного зразка на рівні його повторення; б) інтенсивне повторення мовного зразка, мета якого навчити формулювати різні типи питань; в) видозміна, трансформація образу, мета якого – перенесення досвіду вживання граматичної форми на новий текст; г) корекція навичок вимови та їх автоматизація.

Як показують дослідження в галузі методики викладання іноземних мов, оптимальний шлях до розвитку мовної активності пов'язаний з урахуванням ситуацій найбільш типових в умовах реального спілкування: знайомство, уточнення інформації, ознайомлення із ситуацією, загальним видом діяльності тощо. На заняттях такі ситуації відпрацьовуються в парній роботі. Наприклад: ви – турист (представити коротку інформацію про себе, свою країну та місто, у якому ви мешкаєте, і попросити розповісти про країну й місто, в якому ви зараз перебуваєте); ви – новий студент у групі (попросити позиціонувати вас у групі, розповісти про правила, що діють у стінах університету, допомогти розібратися з розкладом тощо); ви – студент-практикант дошкільного навчального закладу (попросити поради в педагога-вихователя про правильний підхід до

дітей) тощо. Ці рольові вправи припускають сформований рівень мовленнєвої компетенції.

Для формування у свідомості учнів системи мовних засобів, яка стала б їхньою надійною інформаційною базою, необхідно відібрати лексичний мінімум й організувати роботу з формування лексичної компетенції.

Під час навчання студентів немовних вишів перекладу літератури за фахом виникає необхідність формування лексичної компетенції як складової іншомовної комунікативної компетенції. Формування лексичної компетенції забезпечується спеціальною лексичною стратегією, що має два аспекти. Перший аспект пов'язаний з організацією та запам'ятовуванням лексичного матеріалу на основі спеціальних прийомів, заснованих на обліку особливостей когнітивної діяльності студентів. Другий аспект забезпечує засвоєння лексичних одиниць, семантичної інформації про них, відпрацювання практичних дій зі словом на різних рівнях складності. Формування лексичного потенціалу студентів постійно простежується викладачем. Навчання перекладу професійно-орієнтованих текстів оптимально починати на другому курсі зі вступної бесіди, коли студенти вже володіють деякими навичками і знаннями з фаху та мови.

Рівноцінність оригінального тексту й перекладеного тексту досягається за умови дотримання трьох складових: 1) перекладений текст повинен володіти тим же потенційним впливом, що й оригінальний текст; 2) перекладений текст повинен бути в максимально текстуальним аналогом оригінального тексту; 3) перекладений текст не повинен містити відхилень від оригінального тексту, що виходять за рамки трансформацій, припустимих у перекладі.

Складність спеціального перекладу полягає в тому, що одна й та ж термінологічна форма часто використовується одночасно в декількох галузях науки і техніки та висловлює різні поняття. Під час бесіди-інформації студентам повідомляється про основні типи мовних відповідностей, про багатозначність слів, про еквівалентність і безеквівалентність лексики. Студентам іноді доводиться шукати необхідний перекладацький еквівалент за межами словникової статті. Словникова стаття містить лише ті одиниці перекладу, які значною мірою збігаються за своїм значенням з одиницею мови оригіналу і є найбільш регулярно повторюваними еквівалентами перекладу.

Студентам слід звернути увагу на те, що безеквівалентна лексика не має аналога в системі мови перекладу. Причина лексичної безеквівалентності полягає в тому, що певні явища, які

відомі носіям мови оригіналу та відображені в їх лексичній системі, не відомі носіям мови перекладу й не знаходять відображення в їхній лексичній системі. Необхідно акцентувати увагу студентів на термінах, які складаються з групи слів і представляють найбільшу складність для розуміння.

Основне завдання викладача полягає в тому, щоб оптимізувати процес засвоєння термінів зі спеціальної лексики, сформулювати завдання так, щоб вони сприяли вдосконаленню навичок читання та перекладу літератури за фахом, розширенню словникового запасу з професійної тематики у студентів, розвитку навичок вилучення необхідної інформації з тексту, формуванню вміння виконувати смислову компресію тексту. Розробка викладачем системи лексичних вправ має важливе значення в навчанні перекладу професійно-орієнтованої літератури. Усі завдання під час навчання перекладу можна розділити на перед перекладацькі та перекладацькі [2, с. 64]. Головна мета перед перекладацьких вправ – усунення лексичних труднощів тексту. Студентам пропонується кілька вправ, спрямованих на сприйняття й розуміння лексико-тематичного ланцюжка ключових слів тексту. Вправи для перекладу спрямовані на формування вміння розв'язувати завдання для перекладу, пов'язані з особливостями семантики одиниць мови оригіналу та мови перекладу. Тут у завдання студентів може входити переклад ізольованих мовних одиниць, передача значень визначених одиниць у складі висловлювань, переклад висловлювань, що містять певні одиниці.

Особливу роль під час вивчення лексики за спеціальністю відіграють вправи, спрямовані на вироблення таких навичок, як девербалізація, трансформація, а також на вироблення у студентів механізму білінгвізму в цілому. До таких вправ можна віднести редагування, компресію тексту без втрати істотних елементів. Така мовна діяльність розвиває у студентів здатність концентрувати увагу на спеціальній лексиці, розширює активний словниковий запас, формує вміння без утруднень переходити з однієї мови на іншу, знаходячи еквіваленти для передачі інформації, що міститься в тексті, передаючи той самий зміст за допомогою синонімів.

Для оптимізації процесу засвоєння спеціальної лексики доцільно складання студентами глосарію термінів. Глосарій повинен охоплювати всі вузькоспеціалізовані терміни, що трапляються в професійно-орієнтованих текстах. Слова в ньому розташовуються в алфавітному порядку, щоб полегшити студентам пошук термінів у списку. Глосарій може містити окремі слова, фрази, аббревіатури й навіть цілі речення [5]. Після досягнення студентами певного рівня оволодіння термінологічним мінімумом за спеціальністю їм

пропонується переклад текстів із української мови на іноземну. Такі завдання допомагають майбутнім фахівцям у написанні тез, резюме, анотацій та рефератів. Творчі завдання дозволяють істотно підвищити ефективність занять [4, с. 176].

Висновки. Отже, створення методики з навчання студентів немовних спеціальностей професійно-орієнтованому читанню та перекладу є актуальним завданням. І це продиктовано економічними, соціально-культурними та психологічними змінами в суспільстві, інтеграційними процесами в наукових дослідженнях, популярністю іноземної мови не лише як засобу міжнаціонального спілкування, але і як галузі формування професійної комунікативної компетентності фахівців.

Література

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : Фірма “ІНКООС”, 2005. – 315 с.

2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособие / Комиссаров В. Н. – М. : ЭТС, 2001. – 424 с.

3. Кусько К. Ф. Лінгвістика тексту за фахом / К. Ф. Кусько // Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі : колективна монографія / Кусько К. Ф. та ін. – Львів : Світ, 1996. – 134 с.

4. Цвиллинг М. Я. Эвристический аспект перевода и развитие переводческих навыков / М. Я. Цвиллинг // Чтение, перевод, устная речь: Методика и лингвистика / М. Я. Цвиллинг, Т. Н. Мальчевская, Л. В. Славородская, В. В. Гойдина и др. ; отв. ред. Е. А. Рейман. – Л. : Наука. Ленингр. отд-ние, 1977. – С. 172–180.

5. Glossary Commander: Служба тематических толковых словарей [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.glossary>